

**ЗА ДВЕРИМА МОРГУ №5,
АБО СУЧАСНА РЕАЛІЗАЦІЯ СЮЖЕТУ «МІСТА В ОБЛОЗІ»**
(рецензія на виставу «Той, що відчиняє двері» за однойменною п'єсою
Неди Нежданої, режисер – Денис Щербак)

Олександра Стельмах,
студентка 3 курсу освітньої програми
«Літературна творчість, українська мова і література та англійська
мова», Інституту філології КНУ ім. Тараса Шевченка

Рецензія присвячена виставі «Той, що відчиняє двері» за п'єсою Неди Нежданої. У тексті актуалізоване питання парадоксу постколоніального суспільства та проведений аналіз трансформації архетипного сюжету в сучасному драмописі й театрі на прикладі вистави Дениса Щербака.

Ключові слова: Неда Неждана, вистава «Той, хто відчиняє двері», Денис Щербак, Центр театрального мистецтва ім. Леся Курбаса, місто в облозі, постколоніальне суспільство, свобода, підсвідомість, драма.

**BEHIND THE DOOR OF MORGUE №5, OR
MODERN REALIZATION OF THE PLOT
"THE SIEGE OF THE CITY"**

(review of the performance "The One Who Opens the Door" by Denis
Shcherbak based on the play by Neda Nezhdana)

Oleksandra Stelmakh,
3th year student of the master's program "Literary creativity, Ukrainian
language and literature and English language" of the Institute of Philology, Taras
Shevchenko National University of Kyiv

The review is dedicated to the performance "The One Who Opens the Door" based on the play by Neda Nezhdana. The text actualizes the issue of the paradox of postcolonial society and analyzes the transformation of the archetypal plot in modern drama and theater on the example of the performance by Denis Shcherbak.

Keywords: Neda Nezhdana, performance "The One Who Opens the Door", Denis Shcherbak, The Les' Kurbas National Centre for Theatre Arts, the siege of the city, postcolonial society, freedom, subconscious, drama.

Незважаючи на те, що п'єса була написана наприкінці 20 століття, вона доволі зрозуміла для сучасного глядача та корелює з питанням про постколоніальний спадок українців. Останнім часом письменники в художніх творах намагаються дедалі глибше дослідити психологічний злам 90-х років.

П'єса "Той, що відчиняє двері" розкриває найпотемніші глобальні страхи, що засіли на підсвідомості суспільства внаслідок стрімкого технічного розвитку. Тут і ядерна зима, й хімічні атаки, й путчі; так чи інакше, Неда Неждана зводить усе до абсурдності політичних ігор, що лише шкодять звичайним громадянам психологічно та, зрештою, позбавляють їх вміння мислити самостійно.

Темрява. У постановці Дениса Щербака на сцені Центру театрального мистецтва ім. Леся Курбаса вона посідає особне місце. Це й обрамлення дій, і фонове панно німих містичних вставок... Вона якнайкраще контрастує з неоновим схематичним годинником, стрілки якого переводять таємничі люди в мантіях. Загалом це створює атмосферу жаху справжнього бункера, чи в'язниці, де немає жодних вікон. Музичний супровід поглиблює сценічну дію, додає містики. Це те, чого не вдасться відчутти, просто читаючи текст п'єси. Можна навіть сказати, що Неда Неждана занадто легко відпустила своїх героїв на волю. Постановка Дениса Щербака містить звукові вставки

барабану/годинникового дзвону, що скорочуються з розвитком дії, тим самим привносячи дедалі більшу напругу та страх у репліки дійових осіб. Глядач відчуває психологічне випробування на шляху до звільнення.

На початку п'єси зазначено, що *«дія відбувається в моргу, напівпідвальному приміщенні, у наші дні в холодний період року в Україні»*. Цікаво, що «наші дні» в цьому випадку будуть різними, проте події твору завжди на часі. Фактично, суспільству більше нема чого боятись, окрім описаних варіантів подій, бо вони вже є фатальними. Хіба що Неда Неждана не згадала про страх вторгнення космічних прибульців (та чим вам зелені чоловічки не підходять?)... Ми впізнаємо споконвічні політичні суперечки між «правими» й «лівими», бачимо типову жінку середнього віку, яка виконує вправи за журналом і багато пережила в шлюбі. Постановка п'єси позбавлена топосу чи визначеного авторкою контексту. Сама вистава за примхою долі, чи кропітким планом, відбувалася якраз у холодний період року, тож атмосфера була передана коректно. Без текстового роз'яснення місця все універсалізується, вступає у взаємодію зі світовим соціокультурним процесом. Глядач має змогу спроектувати це на свою буденність або уявити такі події в будь-якій іншій країні, він отримує діалог між своїм життєвим досвідом і досвідом дійових осіб.

Концентрація дії в обмеженому просторі апелює до споконвічного сюжету про місто в облозі (за класифікацією Х.Л. Борхеса). Його сучасна трансформація відбулася в цікавий спосіб: вороги, що атакують «місто», існують лише в уяві дійових осіб п'єси «Той, що відчиняє двері». Така оповідна стратегія значно спростила завдання для режисера. Акторки – Катерина Левіна в образі Віри, а Таїсія Кисельова в образі Віки, взаємодіють динамічно й не потребують великої кількості реквізиту. У виставі все на своїх

місцях, а кожна деталь залучена в грі акторок і підкреслена різними акцентами світла/темряви на сцені.

Пролог драми якнайкраще регламентує становище людини колоніального суспільства. Віра живе, занурена у буденність, мислить поняттями масового літературно-культурного середовища. Її, безперечно, щось не влаштовує, проте огидні на смак заспокійливі трави та музика присипляють бажання боротися (принаймні з гризунами в морзі): *«(Одягає навушники). Все, релакс, бачила я цих мишей зі щурами в труні у білих капцях...»*. Віка натомість з'являється *«зі слідами «невідомо де проведеної» ночі»*. Дівчина так само бентежно існувала в системі визначених орієнтирів, часом навіть у парадигмі «п'янка-витверезник». Ці парадоксально протилежні за гумором і життєвим ритмом жінки зустрічаються в ситуації тотального хаосу й знаходять точки дотику, що дають їм змогу роздумувати в межах спільного досвіду.

Вони схематично проживають всі стадії зламу свідомості людини, яка раптово втратила вектор розвитку. Жінки настрашено фантазують про можливі катаклізми зовні, намагаються торгуватися з тими, кого вважають головними в цій історії, хочуть угадати, як варто діяти, щоб вижити... Саме так у глобальному сенсі суспільство почувалося, коли втратило якусь контролюючу інстанцію. Віра й Віка навіть бояться припустити, що кермо в їхніх руках, вони радше погодяться виконувати безглузді танці, чи пісні, ніж висловлять власну позицію відкрито. Та, зрештою, чи мають вони її взагалі?! Певно, що люди постколоніального суспільства розгублені. Вони звикли підлаштовуватися під систему, жити за панівною схемою; і робили це так довго, що геть втратили здатність вирішувати долю самостійно. Навіть у критичний момент всю провину ці жінки покладають на себе, вважають, що вчинили якось неправильно: *«Маніакально-депресивний синдром. Ми*

соціально-небезпечні типи». Дійові особи відчують, ніби з ними бавляться, випробовують задля чогось чи карають за помилки минулого.

Таким виявився шлях до свободи... Чи прагнули вони її? Безперечно. Чи були готові? Зовсім ні... В цьому й полягає парадокс постколоніального суспільства. Воно збентежене кинутим, як кістка собаці, вибором, розчароване в минулому та ще не готове до майбутнього: *«Відірвали в мухи крильця – лети, мушко...»*. Ця п'єса – це своєрідна рефлексія та спосіб проживання травми. Неда Неждана роздумує на тему свободи вибору, наголошує на знайомих кожному страхах сучасності й намагається зцілити роз'ятрені душі, відпускаючи їх у невідомість зі словами:

ВІРА. І що з нами буде далі?

ВІКА. Далі? Не знаю...